

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN KANNANOTTO

MACIEJ SZPUNAR

24 päivänä syyskuuta 2014¹

Asia C-376/14 PPU

**C.
vastaan
M.**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Supreme Court (Irlanti))

Kiireellinen ennakkoratkaisumenettely — Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue —
Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Asetus (EY) N:o 2201/2003 — Haagissa
25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus —
Lapsen asuinpaikan käsite vanhempien avioeron jälkeen — Lapsen vieminen laillisesti toiseen
jäsenvaltioon — Luvaton palauttamatta jättäminen

I Johdanto

1. Ranskalais-brittiläinen aviopari on eronnut. Heillä on pieni lapsi. Äiti vie lapsen ranskalaisen tuomioistuimen tuomion perusteella Ranskasta Irlantiin. Seitsemän kuukautta myöhemmin ranskalainen muutoksenhakutuomioistuin kumoaa tämän tuomion ja määrää lapsen asumaan isänsä kanssa. Äiti ei palauta lasta.

2. Missä on ja missä oli lapsen asuinpaikka? Onko kyse lapsikaappauksesta luvattoman palauttamatta jättämisen muodossa? Nämä ovat kysymykset, joita Supreme Court (Irlanti) pohtii tämän ennakkoratkaisupyyntönsä yhteydessä.

3. Unionin oikeusjärjestyksessä vanhempainvastuuta säännellään tunnetusti neuvoston asetuksella (EY) N:o 2201/2003,² joka tunnetaan myös Bryssel II a -asetuksena. On niin ikään tunnettua, että 25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyssä yksityisoikeuden alaa koskevassa yleissopimuksessa, joka tehtiin kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin puitteissa (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus),³ määrätään lapsen palauttamista koskevasta menettelystä.

4. Unionin lainsäätäjän vastaus siihen, miten nämä kaksi oikeudellista asiakirjaa on suhteutettava toisiinsa, löytyy asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklasta. Esillä oleva asia, joka sijoittuu vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 2201/2003 väliselle rajalinjalle, koskee tämän säännöksen tulkintaa ja sitä, millä tavoin asetus N:o 2201/2003 ja vuoden 1980 Haagin yleissopimus liittyvät toisiinsa.

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu asetus (EUVL L 338, s. 1).

3 — Saatavilla osoitteessa: <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt28en.pdf>.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Vuoden 1980 Haagin yleissopimus

5. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 1 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tämän yleissopimuksen tarkoituksena on:

- a) turvata johonkin sopimusvaltioon luvattomasti viedyn tai sieltä luvattomasti palauttamatta jääneen lapsen pikainen palauttaminen;

– –”

6. Yleissopimuksen 3 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos:

- a) se loukkaa huoltoa koskevia oikeuksia, jotka kuuluvat henkilölle, laitokselle tai muulle elimelle, joko yhdessä tai yksin, sen valtion oikeusjärjestyksen mukaisesti, missä lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä; ja
- b) näitä oikeuksia oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei poisviemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut.

Edellä kohdassa a) tarkoitetut huoltoa koskevat oikeudet saattavat perustua etenkin välittömästi lakiin tai oikeus- tai hallintoviranomaisen päätökseen taikka sopimukseen, jolla kyseessä olevassa valtiossa on oikeudellisia vaikutuksia.”

7. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Jos lapsi on 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla luvattomasti viety pois tai jätetty palauttamatta ja lapsen palauttamista koskeva menettely on pantu vireille sen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisessa, missä lapsi on, vuoden kuluessa luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä lukien, asianomaisen viranomaisen on määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi.

Oikeus- tai hallintoviranomaisen on määrättävä lapsi palautettavaksi, vaikkakin menettely on pantu vireille vasta sen jälkeen, kun ensimmäisessä kappaleessa tarkoitettu vuoden määräaika on kulunut umpeen, jollei näytetä, että lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.

Jos pyynnön vastaanottaneen valtion oikeus- tai hallintoviranomaisella on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon, se voi lykätä asian käsittelyn toistaiseksi tai jättää hakemuksen tutkimatta.”

8. Yleissopimuksen 13 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Edellä olevan artiklan määräysten estämättä pyynnön vastaanottaneen valtion oikeus- tai hallintoviranomainen ei ole velvollinen määräämään lasta palautettavaksi, jos henkilö, laitos tai muu elin, joka vastustaa palauttamista, näyttää toteen, että:

- a) henkilö, laitos tai muu elin, jolle lapsen henkilöstä huolehtiminen kuului, ei ollut tosiasiallisesti käyttänyt huoltoa koskevia oikeuksia lapsen poisviemisen tai palauttamatta jättämisen ajankohtana taikka oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen joko sen tapahtuessa tai jälkikäteen hyväksynyt; tai

- b) on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi taikka lapsi muutoin joutuisi kestävämpään tilanteeseen.

Oikeus- tai hallintoviranomainen voi lisäksi kieltäytyä määräämästä lasta palautettavaksi, jos lapsi vastustaa palauttamista ja jos viranomainen katsoo, että lapsi on saavuttanut sellaisen iän ja kypsyyden, että lapsen mielipiteeseen on aiheellista kiinnittää huomiota.

Tässä artiklassa tarkoitettuja olosuhteita harkitessaan oikeus- ja hallintoviranomaisten on otettava huomioon ne lapsen sosiaalista taustaa koskevat tiedot, jotka on toimittanut sen valtion keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen, jossa lapsella on asuinpaikka.”

9. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 16 artikla kuuluu seuraavasti:

”Jos sen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomainen, minne lapsi on viety tai mistä lapsi on jätetty palauttamatta, on saanut tiedon siitä, että kysymyksessä on 3 artiklassa tarkoitettu luvaton lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen, se ei saa antaa ratkaisua lapsen huoltoon koskevista oikeuksista ennen kuin on selvitetty, että tämän sopimuksen mukaisia edellytyksiä lapsen palauttamiselle ei ole olemassa, tai ellei hakemusta lapsen palauttamisesta ole tehty kohtuullisessa ajassa edellä mainitun tiedon saamisesta lukien.”

10. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 19 artiklassa määrätään seuraavaa:

”[Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen] mukaisesti annettua päätöstä, joka koskee lapsen palauttamista, ei ole pidettävä huollosta annettuna asiaratkaisuna.”

B Euroopan unionin oikeus

11. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Lapsen luvattonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä koskevissa tapauksissa lapsi olisi palautettava viipymättä, ja tähän tarkoitukseen olisi edelleen sovellettava 25 päivänä lokakuuta 1980 tehtyä Haagin yleissopimusta sellaisena kuin sitä täydentävät tämän asetuksen ja erityisesti 11 artiklan säännökset. Sen jäsenvaltion tuomioistuimen, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on luvattomasti jätetty palauttamatta, olisi tietyissä asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa voitava vastustaa hänen palauttamistaan. Tällainen tuomio olisi kuitenkin voitava korvata myöhemmin sen jäsenvaltion tuomioistuimen tuomiolla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen luvattonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä. Jos kyseisessä tuomiossa edellytetään lapsen palauttamista, lapsi olisi palautettava vaatimatta minkään erityisen menettelyn noudattamista tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi jäsenvaltiossa, jossa lapsi on.”

12. Asetuksen 2 artiklassa, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

– –

7. ’vanhempainvastuulla’ oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisuihin sisältyy erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden;
8. ’vanhempainvastuunkantajalla’ ketä tahansa henkilöä, jolla on vanhempainvastuu lapseen nähden;

9. 'oikeu[della] lapsen huoltoon' lapsesta huolehtimiseen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia, varsinkin oikeutta päättää lapsen asuinpaikasta;
10. 'tapaamisoikeudella' myös oikeutta viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi asuinpaikastaan muualle;
11. 'lapsen luvattomalla poisviemisellä tai palauttamatta jättämisellä' lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, jos
 - a) se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu tuomioistuimen päätökseen tai lakiin taikka sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan voimassa olevaan sopimukseen, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä;

ja

- b) oikeutta lapsen huoltoon oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei pois viemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut. Oikeutta huoltoon katsotaan käytettävän yhdessä, kun toinen vanhempainvastuunkantajista ei voi tuomion tai lain mukaan päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen vanhempainvastuunkantajan suostumusta.”

13. Asetuksen N:o 2201/2003 II luku ”oikeudellisesta toimivallasta” sisältää 2 jakson, joka koskee ”vanhempainvastuuta” (8–15 artikla).

14. Asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan otsikkona on ”Yleinen toimivalta”, ja sen sanamuoto on seuraava:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä.”

15. ”Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilymistä” koskevassa 9 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Kun lapsi muuttaa laillisesti jäsenvaltiosta toiseen ja saa siellä uuden asuinpaikan, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, ovat 8 artiklasta poiketen kolmen kuukauden ajan muutosta edelleen toimivaltaisia muuttamaan sellaisen tapaamisoikeutta koskevan tuomion, joka on annettu kyseisessä jäsenvaltiossa ennen lapsen muuttoa, jos tapaamisoikeutta koskevan tuomion nojalla tapaamisoikeuden saanut henkilö asuu edelleen siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, jos 1 kohdassa tarkoitettu henkilö, jolle tapaamisoikeus on myönnetty, on hyväksynyt sen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallan, jossa lapsella on uusi asuinpaikka, osallistumalla oikeudenkäyntiin kyseisissä tuomioistuimissa niiden toimivaltaa kiistämättä.”

16. Asetuksen 10 artikla koskee ”toimivaltaa lapsikaappaustapauksissa”. Siinä säädetään seuraavaa:

”Jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvattonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, ja

- a) jokainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on suostunut pois viemiseen tai palauttamatta jättämiseen;

tai

- b) lapsi on asunut mainitussa toisessa jäsenvaltiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä ja ainakin jokin seuraavassa mainituista edellytyksistä täyttyy:
 - i) lapsen palauttamispyyntöä ei ole tehty sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jonne lapsi on viety tai josta lapsi on jätetty palauttamatta, yhden vuoden kuluessa sen jälkeen, kun lapsen huolto-oikeuden haltija on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta;
 - ii) lapsen huolto-oikeuden haltijan jättämä palauttamispyyntö on peruttu eikä uutta pyyntöä ole jätetty i alakohdassa tarkoitetussa määräajassa;
 - iii) asian käsittely sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, on saatettu päätökseen 11 artiklan 7 kohdan mukaisesti;
 - iv) sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, ovat antaneet lapsen huoltoa koskevan tuomion, joka ei edellytä lapsen palauttamista.”

17. Asetuksen 11 artiklassa, jonka otsikkona on ”Lapsen palauttaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, hakee jäsenvaltion toimivaltaisilta viranomaisilta Haagissa 25 päivänä lokakuuta 1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus) nojalla tuomiota saadakseen palautetuksi lapsen, joka on luvattomasti viety muuhun jäsenvaltioon – tai jätetty palauttamatta muusta jäsenvaltiosta – kuin jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, sovelletaan 2–8 kohtaa.

2. Sovellettaessa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 ja 13 artiklaa on varmistettava, että lapselle annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi oikeuskäsittelyn aikana, ellei sitä pidetä perusteettomana lapsen iän tai kehitystason huomioon ottaen.

3. Tuomioistuimen, jolle lapsen palauttamispyyntö tehdään 1 kohdan mukaisesti, on toimittava pyynnön käsittelyssä pikaisesti, noudattaen nopeimpia käytettävissä olevia kansallisen lainsäädännön menettelyjä.

Tuomioistuimen on, paitsi jos se on poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi mahdotonta, annettava tuomionsa viimeistään kuuden viikon kuluttua siitä, kun pyyntö on toimitettu sille, sanotun kuitenkin rajoittamatta ensimmäisen alakohdan soveltamista.

4. Tuomioistuin ei voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan b kohdan perusteella, jos on todettu, että on toteutettu riittävät järjestelyt lapsen suojelemiseksi hänen palauttamisensa jälkeen.

5. Tuomioistuin ei voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta, ellei lapsen palauttamista pyytäneelle henkilölle ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi.

6. Jos tuomioistuin on antanut tuomion palauttamatta jättämisestä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan perusteella, tuomioistuimen on kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti joko suoraan tai keskusviranomaisensa kautta toimitettava sen jäsenvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle tai keskusviranomaiselle, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä.

pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, jäljennös palauttamatta jättämistä koskevasta tuomiosta ja asiaankuuluvista asiakirjoista, erityisesti oikeudessa kuulemista koskevasta pöytäkirjasta. Tuomioistuimen on saatava mainitut asiakirjat yhden kuukauden kuluessa palauttamatta jättämistä koskevan tuomion antamispäivästä.

7. Jos jokin osapuoli ei ole jo saattanut asiaa oikeuden käsiteltäväksi siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, sen tuomioistuimen tai keskusviranomaisen, joka saa 6 kohdassa tarkoitetun tiedon, on ilmoitettava siitä osapuolille ja pyydettyä heitä esittämään huomautuksia tuomioistuimelle kansallisen lainsäädännön mukaisesti kolmen kuukauden kuluessa ilmoituspäivästä, jotta tuomioistuin voi käsitellä lapsen huoltajuuskysymystä.

Jos tuomioistuin ei saa huomautuksia määräajassa, se päättää asian käsittelyn, sanotun kuitenkin rajoittamatta tässä asetuksessa olevia toimivaltasääntöjä.

8. Huolimatta lapsen palauttamatta jättämistä koskevan tuomion antamisesta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan perusteella, tämän asetuksen nojalla toimivaltaisen tuomioistuimen myöhemmin antama lapsen palauttamista edellyttävä tuomio on täytäntöönpanokelpoinen III luvun 4 jakson mukaisesti lapsen palauttamisen turvaamiseksi.”

18. Asetuksen 12 artikla koskee ”oikeuspaikkasopimusta” ja kuuluu seuraavasti:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa kun:

a) ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta;

ja

b) kyseisten tuomioistuinten toimivalta on puolisoiden ja vanhempainvastuunkantajien nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

2. Edellä 1 kohdan mukaisesti käytetty toimivalta lakkaa:

a) kun avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta annettu hyväksyvä tai hylkäävä tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai

b) jos vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti on yhä vireillä a alakohdassa tarkoitettuna ajankohtana, silloin kun vanhempainvastuuta koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai

c) kun oikeudenkäynti a ja b alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa päättyy muusta syystä.

3. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuusiassa myös muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä, kun:

a) lapsella on kiinteät siteet jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen;

ja

- b) niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

4. Kun lapsen asuinpaikka on Euroopan unionin ulkopuolella sellaisessa valtiossa, joka ei ole toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, tähän artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan lapsen edun mukaista erityisesti silloin, kun oikeudenkäynti osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa valtiossa.”

19. Asetuksen 16 artiklassa, jonka otsikkona on ”Asian paneminen vireille tuomioistuimessa”, säädetään seuraavaa:

”1. Asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa:

- a) ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle;

tai

- b) jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

20. Asetuksen 19 artiklan otsikkona on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, ja sen sanamuoto on seuraava:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia kanteita, tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

2. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa pannaan vireille vanhempainvastuuseen liittyviä kanteita, jotka koskevat samaa lasta ja samaa asiaa, tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan lykättävä asian käsittelyä, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

3. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tuomioistuimen, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on jätettävä asia tutkimatta.

Tällöin asian myöhemmin vireille pannut kantaja voi siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa kanne on ensiksi pantu vireille.”

C Irlannin oikeus

21. Lapsikaappauksesta ja huoltajuusmääräysten täytäntöönpanosta vuonna 1991 annetulla lailla (The Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act)⁴ saatetaan vuoden 1980 Haagin yleissopimus voimaan Irlannin oikeudessa. Tätä lakia muutettiin Euroopan yhteisöjen puitteissa annetulla vuoden 2005 asetuksella (avioliittoa koskevista asioista ja vanhempainvastuusta annetut tuomiot) (European Communities (Judgments in Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility) Regulations (S.I. 112 of 2005))⁵ asetuksen N:o 2201/2003 huomioon ottamiseksi vuoden 1980 Haagin yleissopimusta koskevista asioista Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä.

III Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

22. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltävänä oleva asia koskee lapsen H., joka on Ranskan kansalainen, syntynyt Ranskassa 14.7.2008 tuolloin naimisissa oleville vanhemmille, joista isä C. on Ranskan kansalainen ja äiti M. brittiläinen ja syntynyt Englannissa irlantilaisille vanhemmille, luvaton palauttamatta jättämistä.

23. Vanhempien avioliitto kariutui pian lapsen syntymän jälkeen. Äiti jätti 17.11.2008 avioerohakemuksen Ranskassa. Siitä lähtien vanhemmat ovat riidelleet lapsen huoltajuudesta lukuisissa eri oikeudenkäynneissä.⁶

24. Angoulêmen perhetuomioistuin ratkaisi 2.4.2012 asianosaisten avioeroasian ja määräsi avioeron tulevan voimaan 7.4.2009. Tässä tuomiossa tuomioistuin määräsi lisäksi, että molemmilla vanhemmilla on yhteishuoltajuus mutta lapsen asuinpaikka on äidin luona. Asuinpaikan siirron piti tapahtua asteittain ja toteutua täysin 7.7.2012 alkaen.⁷ Kyseinen tuomioistuin antoi äidille luvan asettua asumaan Irlantiin lapsen kanssa. Se myönsi isälle tapaamisoikeuden, jolloin se otti huomioon äidin mahdollisen Irlantiin lähdön (tapaamisoikeus kerran kuukaudessa).

25. Isä valitti 23.4.2012 tästä vanhempainvastuuta koskevasta päätöksestä. Hän vaati päätöksen sen osan välittömän täytäntöönpanokelpoisuuden lykkäämistä, jossa äidille annettiin lupa lähteä Irlantiin.

26. Cour d'appel de Bordeaux'n presidentti hylkäsi 5.7.2012 välittömän täytäntöönpanokelpoisuuden lykkäämistä koskevan hakemuksen.

27. Äiti ja lapsi muuttivat 12.7.2012 Irlantiin, jossa he ovat asuneet siitä lukien. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan äiti ei ole noudattanut 2.4.2012 tehtyä päätöstä, jonka mukaan hänen on annettava isän käyttää tapaamisoikeuttaan.

28. Ratkaistessaan 2.4.2012 annetusta tuomiosta tehdyn valituksen Cour d'appel de Bordeaux määräsi 5.3.2013 vanhemmille yhteishuoltajuuden ja katsoi, että lapsen pitäisi asua isän luona, ja myönsi äidille tapaamis- ja luonapito-oikeuden.

29. Isä vaati 29.5.2013 irlantilaisissa tuomioistuimissa vireille panemassaan menettelyssä (special summons) lapsen palauttamista lapsen asuinpaikkaan Ranskassa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklan perusteella ranskalaisten tuomioistuinten tekemien lapsen huoltoa koskevien päätösten ja oman huoltoa koskevan oikeutensa ja tapaamisoikeutensa täytäntöön panemiseksi sekä sen toteuttamista, että äiti oli luvatta jättänyt palauttamatta lapsen Irlannista.

4 — Saatavilla osoitteessa: <http://www.irishstatutebook.ie/1991/en/act/pub/0006/>.

5 — Saatavilla osoitteessa: <http://www.irishstatutebook.ie/2005/en/si/0112.html>.

6 — Sikäli kuin oikeudenkäynti on avioeroa aikaisemmalta ajankohdalta, sitä ei selosteta tässä, koska sillä ei ole merkitystä esillä olevan asian kannalta.

7 — Tuomion sanamuoto on tältä osin seuraava: "Fixe la résidence habituelle de l'enfant au domicile de la mère à compter du 7 juillet 2012."

30. Isä vaati Niortin perhetuomioistuimessa 2.7.2013 pidetyssä istunnossa, että lapsen huoltajuus siirretään yksinomaan hänelle ja että lapsen vieminen pois Ranskasta kielletään. Äiti esitti prosessiväitteitä, jotka liittyivät 29.5.2013 irlantilaisissa tuomioistuimissa vireille pantuihin menettelyihin.

31. Niortin perhetuomioistuin antoi asiassa tuomion 10.7.2013 ja hylkäsi äidin esittämät prosessiväitteet katsoessaan, että irlantilaisissa tuomioistuimissa käsiteltävä asia ei koskenut aineellisesti huoltoa ja että tuomioistuinten välillä ei ollut toimivaltaristiriidan vaaraa, koska irlantilaisella tuomioistuimella ”ei näytä olevan toimivaltaa ratkaista, palautetaanko lapsi (vai ei), jonka tavanomaisen asuinpaikan – näin ollen pääasiaa koskeva kysymys – on äskettäin annetulla valituksesta annetulla tuomiolla määrätty olevan Ranskassa”. Niortin perhetuomioistuin myönsi isälle yksinhuoltajuuden, määräsi, että lapsi on palautettava isän kotiin Ranskaan, ja kielsi lapsen viemisen pois Ranskasta ilman isän suostumusta. Lasta ei ole tämän jälkeen palautettu Ranskaan.

32. Irlannin High Court hylkäsi 13.8.2013 vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklaan perustuvan pyynnön lapsen palauttamista Ranskaan koskevan päätöksen tekemisestä ja kieltäytyi antamasta lausumaa, jonka mukaan äiti oli luvattomasti jättänyt palauttamatta lapsen Irlannista (vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 artikla).⁸ Tämän tuomioistuimen mukaan oli osoitettu, että lapsella oli ollut asuinpaikka Irlannissa heinäkuusta 2012, jolloin hän muutti äitinsä kanssa Irlantiin. Tuomioistuin katsoi, että muutto oli laillinen ja perustui Angoulêmen perhetuomioistuimen 2.4.2012 antamaan tuomioon.

33. Isä valitti 10.10.2013 High Courtin ratkaisusta. Hän väitti Supreme Courtissa erityisesti, että laitton pois vieminen voi muuttua luvattomaksi palauttamatta jättämiseksi, että Ranskan tuomioistuinten, joissa asia on ensin pantu vireille ja joilla on oikeus lapsen huoltoon, ratkaisut sitovat Irlannin tuomioistuimia ja että Niortissa toimiva ranskalainen perhetuomioistuin vahvisti erityisesti 10.7.2013 antamallaan tuomiolla olevansa ainoa toimivaltainen tuomioistuin asetuksen N:o 2201/2003 mukaan ja lapsen asuinpaikan olevan Ranskassa.

34. Äiti vetoaa erityisesti siihen, että 2.4.2012 annetun Angoulêmen perhetuomioistuimen tuomion perusteella hänellä oli oikeus päättää lapsen asuinpaikasta ilman isän suostumusta ja että lapsen asuinpaikka vaihtui Irlantiin muuton jälkeen siten, että lapsen asuinpaikka oli Irlannissa ennen maaliskuuta 2013, eikä lapsen jatkunut palauttamatta jättäminen Irlannista ollut luvatonta.

35. Supreme Court on käsiteltävänä olevassa palauttamista koskevaa menettelyä koskevassa asiassa esittänyt unionin tuomioistuimelle kolme kysymystä asetuksen N:o 2201/2003 tulkinnasta (ks. jäljempänä 39 kohta).

36. Isä haki 18.12.2013 Irlannin High Courtin Masterilta 5.3.2013 annetun Cour d’appel de Bordeaux’n tuomion täytäntöönpanoa asetuksen N:o 2201/2003 28 artiklan nojalla. Hakemus hyväksyttiin ja päätös annettiin tiedoksi äidille 20.12.2013.

37. Äiti puolestaan haki täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämistä. Hakemus kirjattiin saapuneeksi 9.5.2014 Irlannin High Courtiin. Menettelyn lopputulos ei ole tässä vaiheessa tiedossa.

8 — Ennakkoratkaisupyyntöä todetaan, että Irlannin High Court ratkaisi *sekä* pyynnön palauttamista koskevasta päätöksestä *että* (niin kutsutusta) luvatonta palauttamatta jättämistä koskevasta ”lausumasta”. Jos tämä pyyntö ”lausumasta” olisi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olettamalla tavalla pyyntö, joka koskee vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 15 artiklassa tarkoitettua ”pääöstä tai muuta selvitystä siitä, että lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen oli luvatonta tämän yleissopimuksen 3 artiklan tarkoittamassa merkityksessä”, tämä tuntuisi mielestäni oudolta. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklaan perustuva päätös lapsen palauttamisesta ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 15 artiklassa tarkoitettu ”päätos tai muu selvitys siitä, että lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen oli luvatonta tämän yleissopimuksen 3 artiklan tarkoittamassa merkityksessä”, ovat kaksi täysin eri asiaa. Ymmärrän vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen siten, että molempia ei voi hakea saman valtion tuomioistuimissa. ”Päätos tai muu selvitys siitä, että lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen oli luvatonta tämän yleissopimuksen 3 artiklan tarkoittamassa merkityksessä”, on hankittava sen valtion viranomaiselta, jossa ei pantu vireille vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklan mukaista menettelyä lapsen palauttamista koskevan päätöksen saamiseksi.

38. Äiti teki 7.1.2014 kassaatiovalituksen (pourvoi en cassation) Ranskan Cour de Cassationiin 5.3.2013 annetusta Cour d'appel de Bordeaux'n tuomiosta. Istunto oli tarkoitus järjestää 25.6.2014. Tämänkään menettelyn lopputulos ei ole tässä vaiheessa tiedossa.

IV Unionin tuomioistuimelle esitetyt kysymykset

39. Supreme Court on esittänyt 31.7.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 7.8.2014, seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Ovatko lapsen huoltajuutta koskevat oikeudenkäynnit Ranskassa esteenä sille, että nyt käsiteltävän asian olosuhteissa lapsen asuinpaikan määritetään olevan Irlannissa?
- 2) Onko isällä tai ranskalaisilla tuomioistuimilla edelleen oikeus lapsen huoltoon, jolloin lapsen palauttamatta jättäminen Irlannista olisi luvaton?
- 3) Onko irlantilaisilla tuomioistuimilla oikeus tutkia lapsen asuinpaikkaa koskeva kysymys, kun lapsi on asunut Irlannissa heinäkuusta 2012, jolloin lapsen vieminen Irlantiin ei ollut Ranskan lain vastaista?”

V Kiireellinen menettely

40. Ennakkoratkaisupyyntöä esittänyt tuomioistuin on samalla 31.7.2014 tekemällään päätöksellä pyytänyt tämän ennakkoratkaisupyyntöä käsittelemistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklassa määrätystä kiireellisestä menettelystä. Ennakkoratkaisupyyntöä esittänyt tuomioistuin on perustellut tätä pyyntöä sillä, että asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 17 perustelukappaleen mukaan lapsen luvaton poisviemistä tai palauttamatta jättämisestä koskeissa tapauksissa lapsi olisi palautettava viipymättä.

41. Unionin tuomioistuimen kolmas jaosto päätti 14.8.2014 esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön ennakkoratkaisupyyntöä käsittelemisestä kiireellisessä menettelystä. Pääasian valittaja ja vastapuoli sekä Euroopan komissio esittivät kirjallisia huomautuksia. Samat osapuolet sekä Ranskan hallitus osallistuivat 22.9.2014 pidettyyn istuntoon.

VI Asian arviointi

A Alustavat toteamukset

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa ennakkoratkaisupyyntössään useisiin asetuksen N:o 2201/2003 säännöksiin. Se pyytää erityisesti tulkitsemaan asetuksen N:o 2201/2003 2, 12, 19 ja 24 artiklaa ja lisäksi se näyttää tukeutuvan perusteluissaan asetuksen 8, 9, 10, 13, 16, 17 ja 23 artiklaan. Ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee lisäksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oletettavan, että asiassa on sovellettava asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan säännöstä vireilläolovaikutuksesta.

43. Tätä taustaa vasten on ensin selvennettävä muutamaa seikkaa ennen kuin ryhdyin ehdottamaan vastauksia esitettyihin kolmeen kysymykseen.

1. Kysymysten tutkittavaksi ottaminen

44. Heti alkuun on todettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi on saatettu vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukainen lapsen palauttamispyyntö asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklassa mainitulla tavalla.

45. Tämä edellyttää, että asiassa selvennetään lyhyesti vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 2201/2003 välistä oikeudellista suhdetta, joka on nähtävä historiallisessa yhteydessään.

46. Alun perin sekä Bryssel II -yleissopimuksessa⁹ että Bryssel II -asetuksessa,¹⁰ joka oli asetuksen N:o 2201/2003 edeltäjä, pyrittiin pitämään erillään vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen määräykset ja yhteisön säännökset tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista. Bryssel II -asetuksen 4 artikla sisälsi ainoastaan viittauksen vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen.¹¹ Tämän viittauksen ohella vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen ei ollut muuta suhdetta. Asetuksen N:o 2201/2003 antamiseen johtaneessa lainsäädäntömenettelyssä komissio ehdotti alun perin III luvun luonnoksessa yhteisön sisäistä järjestelmää palauttamista koskevalle menettelylle.¹² Vaikka tällä järjestelmällä ei ollut tarkoitus korvata kokonaan vuoden 1980 Haagin yleissopimusta,¹³ sillä olisi olennaisesti ”yhteisöllistetty” palauttamista koskeva menettely. Ehdotusta ei hyväksytty vaan sen sijaan päädyttiin kompromissiin: palauttamista koskeva menettely perustuu edelleen vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen, mutta sitä täydennetään asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklalla.¹⁴

47. Asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jos henkilö, jolla on oikeus lapsen huoltoon, hakee jäsenvaltion toimivaltaisilta viranomaisilta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla tuomiota saadakseen palautetuksi lapsen, joka on luvottomasti viety muuhun jäsenvaltioon – tai jätetty palauttamatta muusta jäsenvaltiosta – kuin jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvutonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, sovelletaan tämän 11 artiklan 2–8 kohtaa.

48. Asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdan sanamuodon perusteella on täysin selvää, että tässä säännöksessä ei ole tarkoitus määrittää suoraan, millä tuomioistuimella on toimivalta tutkia lapsen palauttamista koskeva asia.¹⁵ Sen sijaan siinä viitataan jäsenvaltion ”toimivaltaisi[*in*] viranomaisi[*in*]¹⁶ [joilta on haettava vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen] nojalla tuomiota”. Asetuksen 11 artiklan 1 kohta ei näin ollen ole sellaisenaan oikeusperusta palauttamista koskevan päätöksen tekemiselle.¹⁷ Tällainen oikeusperusta löytyy muista kansallisen tai kansainvälisen oikeuden säännöksistä tai määräyksistä.

9 — Ks. yleissopimuksen tekemisestä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoaasioissa 28.5.1998 annettu neuvoston säädös (EYVL C 221, s. 1). Tämä yleissopimus ei tullut koskaan voimaan, sillä se korvattiin Bryssel II -asetuksella, kun oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa ”yhteisöllistettiin” siirtämällä asiaa koskeva luku aikaisemmasta kolmannelta pilarista ensimmäiseen pilariin (EY:n perustamissopimuksen kolmas osa, IV osasto) Amsterdamin sopimuksen tullessa voimaan 1.5.1999.

10 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevista asioista 29.5.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1347/2000 (EYVL L 160, s. 19).

11 — Tämän artiklan otsikkona oli ”Lapsikaappaus”, ja se kuului seuraavasti: ”Edellä 3 artiklassa tarkoitetut toimivaltaiset tuomioistuimet käyttävät toimivaltaansa Haagissa 25 päivänä lokakuuta 1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen ja erityisesti sen 3 ja 16 artiklan mukaisesti.”

12 — Ks. ehdotus neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja lapsen huoltoa koskevista asioista sekä asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 44/2001 muuttamisesta elatusapua koskevien asioiden osalta (KOM(2002) 222 lopullinen/2, EYVL C 203 E, s. 155).

13 — Ks. em. ehdotuksen 61 artiklan e alakohta.

14 — Ks. yksityiskohtaisemmin P. McEleavy, ”The new child abduction regime in the European Union: symbiotic relationship or forced partnership?”, 1 *Journal of Private International Law*, s. 5–34, erityisesti s. 8–14.

15 — Ks. monien muiden ohella J. Rieck, ”Kindesentführung und die Konkurrenz zwischen dem HKÜ und der EheEuGVVO 2003 (Brüssel IIa)”, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2008, s. 182–185, erityisesti s. 184.

16 — Kursivointi tässä.

17 — M. Frank tuo tämän osuvasti esille teoksessa M. Gebauer, T. Wiedmann, *Zivilrecht unter europäischem Einfluss*, 2. painos, Stuttgart et al, 2010, 29 luku, 42 kohta.

49. Tästä seuraa, että vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukaista menettelyä on noudatettava, jotta asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklaa voidaan soveltaa. Tästä menettelystä määrätään pääasiallisesti vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 ja 13 artiklassa, yhdessä sen 3 artiklan kanssa. Kansallisen tuomioistuimen on ennen kaikkea varmistuttava siitä, onko lapsi viety luvottomasti pois asuinpaikastaan tai jätetty luvottomasti palauttamatta.

50. Asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklalla täydennetään¹⁸ vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen palauttamista koskevaa menettelyä seuraavalla tavalla: sen 2 kohdassa edellytetään, että lasta kuullaan oikeuskäsittelyn aikana, 3 kohdassa veloitetaan tuomioistuin, jossa asia on pantu vireille, toimimaan pikaisesti ja 4 kohdassa korostetaan, että kun riittävät järjestelyt lapsen suojelemiseksi hänen palauttamisensa jälkeen on toteutettu, tällaisesta palauttamisesta ei voi kieltäytyä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan b kohdan perusteella. Asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan pätehtävä löytyy kuitenkin 6 kohdasta ja sitä seuraavista kohdista. Mikäli tuomioistuin antaa ratkaisun palauttamatta jättämisestä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan perusteella, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvattonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, saavat viimeisen sanan palauttamista koskevassa asiassa.¹⁹ Tällainen lisäys vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen menettelyyn selittyy viime kädessä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisellä tiiviimmällä yhteistyöllä ja lujemmalla keskinäisellä luottamuksella.²⁰

51. Sikäli kuin asetuksen N:o 2201/2003 11 artikla on päällekkäinen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen kanssa, 11 artiklalla on tietenkin etusija,²¹ kun taas yleissopimusta sovelletaan edelleen asioissa, joista asetuksessa ei säädetä.²²

52. Koska tämän asian menettely määräytyy ensisijaisesti vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen perusteella, on pohdittava, voidaanko unionin tuomioistuimelle esitettyjä kysymyksiä ottaa lainkaan tutkittavaksi, toisin sanoen, onko unionin tuomioistuimella toimivalta tulkita asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittua vuoden 1980 Haagin yleissopimusta.²³

53. Tässä yhteydessä on huomattava, että vaikka unioni on kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin jäsen²⁴ mutta ei vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, kaikki unionin jäsenvaltiot ovat tämän yleissopimuksen sopimuspuolia.²⁵

54. Asetus N:o 2201/2003 sisältää useissa kohdissa yleissopimuksen sanamuotoa vastaavia ilmaisuja. Esillä olevassa asiassa tämä koskee erityisesti asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan oikeudellisia määritelmiä ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 ja 12 artiklassa käytettyjä käsitteitä. Lisäksi asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklassa, jossa viitataan vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen, toistetaan joitakin sen ilmaisuja.

18 — Ks. asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 17 perustelukappale.

19 — Tätä on kuvattu ”lapsikaappausta koskevan menettelyn merkittäväksi uudelleenjärjestelyksi”, ks. P.R. Beaumont, P.E. McEleavy, *Private International Law*, A.E. Anton, 3. painos, Edinburgh 2011, 17.100 kohta, s. 838.

20 — Ks. T. Rauscher, ”Parental Responsibility Cases under the new Council Regulation ”Brussels IIA””, 5 *The European Legal Forum*, 2005, s. I-37–46, erityisesti s. 43.

21 — Ks. asetuksen N:o 2201/2003 60 artiklan e alakohta.

22 — Ks. asetuksen N:o 2201/2003 62 artiklan 1 kohta.

23 — Yleistä kysymystä unionin tuomioistuimen toimivallasta tulkita kansainvälisiä sopimuksia koskevaa yksityiskohtaisempaa tarkastelua varten ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:50, 45 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

24 — Ks. Euroopan yhteisön liittymisestä kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevään Haagin konferenssiin 5.10.2006 tehty neuvoston päätös 2006/719/EY (EUVL L 297, s. 1).

25 — Ks. taulukko vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen liittymisten tilasta, saatavilla osoitteessa: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24.

55. Tällaisessa tilanteessa unionin tuomioistuimen tulkinta, vaikkakin vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen yhteydessä, on varmasti hyödyllinen, jotta voidaan turvata sen samanaikainen ja johdonmukainen soveltaminen asetuksen N:o 2201/2003 kanssa, varmistaa asetuksen N:o 2201/2003 yhdenmukainen soveltaminen ja myötävaikuttaa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen johdonmukaiseen tulkintaan unionin 28 jäsenvaltiossa.²⁶

56. Unionin tuomioistuimen lähestymistapa sen tulkitessa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan mukaista palauttamista koskevaa menettelyä vaikuttaa liberaalilta. Tuomiossa McB.,²⁷ jossa Irlannin oikeus edellytti kansallisen tuomioistuimen tulkitsevan vuoden 1980 Haagin yleissopimusta samalla tavoin kuin asetusta N:o 2201/2003, unionin tuomioistuin katsoi voivansa ottaa vuoden 1980 Haagin yleissopimusta koskevan kysymyksen tutkittavaksi.²⁸ Samassa tuomiossa unionin tuomioistuin katsoi myös, että koska lasten pois viemistä jäsenvaltiosta toiseen koskee nykyään sääntökokonaisuus, joka muodostuu vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen määräyksistä, sellaisina kuin ne ovat täydennettyinä asetuksen N:o 2201/2003 säännöksillä, mutta viimeksi mainituilla on etusija asetuksen soveltamisalalla, asiassa ei ilmennyt selvästi, että pyydetyllä tulkinnalla ei olisi ollut merkitystä sen ratkaisun kannalta, jonka tekemistä kansalliselta tuomioistuimelta oli vaadittu.²⁹

57. Johtopäätöksenä katson, että esitettyihin kysymyksiin vastaamiselle on päteviä perusteita, jotta ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta voidaan ohjata sen päättäessä, miten lapsen palauttamispyyntö on ratkaistava.

2. Ei vireilläolovaikutusta

58. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa säädetään vireilläolovaikutuksesta tilanteessa, jossa eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa pannaan vireille vanhempainvastuuseen liittyviä asioita, jotka koskevat samaa lasta ja samaa perustetta. Tämän säännöksen tavoitteena on keskenään ristiriitaisten ratkaisujen välttäminen.³⁰

59. Tästä ei ole kyse esillä olevassa tapauksessa. Kaikkien ranskalaisissa tuomioistuimissa vireillä olevien menettelyjen kohteena on aineellinen kysymys vanhempainvastuusta ja tarkemmin lapsen huoltoa koskevan oikeuden ja tapaamisoikeuden määrittämisestä. Irlantilaisissa tuomioistuimissa sen sijaan ei ole vireillä menettelyä vanhempainvastuuta koskevasta kysymyksestä. Irlantilaisissa tuomioistuimissa on vireillä kahteen kategoriaan kuuluvia oikeudenkäyntejä. Toiseen niistä kuuluu esillä olevan asian oikeudenkäynti, jossa isä on vaatinut irlantilaisissa tuomioistuimissa lapsen palauttamista Ranskaan³¹ vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 12 artiklan perusteella, yhdessä asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdan kanssa. Toinen on Cour d'appel de Bordeaux'n 5.3.2013 antaman tuomion täytäntöönpanoa asetuksen N:o 2201/2003 28 artiklan mukaisesti koskeva menettely.

26 — Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa on vaikeaa tietää, missä asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan osissa ainoastaan viitataan vuoden 1980 Haagin yleissopimukseen ja missä osissa todellisuudessa täydennetään sitä, joskin tällainen erottelu on mahdollinen, kuten olen edellä yrittänyt osoittaa.

27 — Tuomio McB. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582).

28 — Ks. tuomio McB. (EU:C:2010:582), 35 kohta, jossa unionin tuomioistuin katsoi, että ”käsiteltävänä olevassa asiassa ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin katsoo tarvitsevänsä asetuksen N:o 2201/2003 ja erityisesti sen 2 artiklan 11 alakohdan tulkintaa, jotta se voi ratkaista käsiteltäväkseen saatetun vaatimuksen, joka koskee päätöksen tai muun selvityksen antamista siitä, että pääasiassa kysymyksessä olevien lasten pois vieminen tai palauttamatta jättäminen oli luvaton. Sovellettavasta kansallisesta lainsäädännöstä eli lapsikaappauksesta ja huoltajuusmääräysten täytäntöönpanosta vuonna 1991 annetun lain 15 §:stä, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan yhteisöjen puitteissa annetulla vuoden 2005 asetuksella (avioliittoa koskevista asioista ja vanhempainvastuusta annetut tuomiot), käy ilmi, että kun lapsi viedään toiseen jäsenvaltioon, kysymys, joka kansallisen tuomioistuimen on ratkaistava, kun siltä vaaditaan tätä koskevaa päätöstä tai muuta selvitystä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 15 artiklan mukaisesti, on se, onko pois vieminen luvallinen asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan nojalla”.

29 — Ks. tuomio McB. (EU:C:2010:582), 36 ja 37 kohta).

30 — Ks. tuomio Purucker (C-296/10, EU:C:2010:665, 67 kohta).

31 — Ks. luvaton palauttamatta jättämistä koskevasta ”lausumasta” edellä alaviitteessä 8 esittämäni huomautukset.

60. Koska tässä tapauksessa Irlannissa käytävillä oikeudenkäynneillä on eri kohde kuin Ranskassa käytävillä oikeudenkäynneillä, kyse ei ole vireilläolovaikutuksesta. Tämän vuoksi on merkityksetöntä, oliko ranskalaisissa tuomioistuimissa edelleen ”vireillä kanne asiasta”.³²

3. Ei siirrettävää toimivaltaa

61. Ennakkoratkaisupyyntöön perusteella on lisäksi selvää, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii saamaan unionin tuomioistuimelta vastauksen varmistuakseen, onko ”irlantilaisten tuomioistuinten tarpeen todeta, että ne *eivät ole toimivaltaisia*”³³ vaan että toimivalta kuuluu ranskalaisille tuomioistuimille asetuksen N:o 2201/2003 mukaisesti”. Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa niin ikään, että ”Irlannin tuomioistuinten on asetuksen mukaisesti, lukuun ottamatta erittäin poikkeuksellisia olosuhteita, todettava, että ne eivät ole toimivaltaisia vaan että toimivalta kuuluu tuomioistuimelle, jossa asia on ensin pantu vireille ja joka on edelleen toimivaltainen asiassa (asetuksen 19 artiklan 3 kohta)”.

62. Koska edellä selostetulla tavalla irlantilaisten tuomioistuinten ratkaistavaksi ei ole saatettu aineellista kysymystä vanhempainvastuusta vaan niille on esitetty ainoastaan lapsen palauttamispyyntö, kysymys toimivallan siirtämisestä ei tule esille. Pääasiaa koskeva asiaratkaisu on mahdollinen vasta sen jälkeen, kun on päätetty, että lasta ei ole palautettava vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan perusteella.³⁴

4. Esillä olevan oikeudenkäynnin kannalta merkityksettömät säännökset

63. Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tarvitsee todellisuudessa tietoa siitä, miten vuoden 1980 Haagin yleissopimusta ja asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklaa on sovellettava, kun se turvautuu asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan oikeudellisiin määritelmiin. Sen ei tarvitse käsiteltävänä olevassa asiassa soveltaa asetuksen N:o 2201/2003 8, 9, 10, 12, 23 ja 24 artiklaa eikä se näin ollen tarvitse niiden tulkintaa, kuten jäljempänä tuon lyhyesti esille.

64. Asetuksen 8 artikla käsittää pääsäännön toimivallasta vanhempainvastuuta koskeissa asioissa. Siinä säädetään, että jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskeissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa. Koska esillä oleva asia ei koske aineellisesti vanhempainvastuuta, 8 artikla voidaan sivuuttaa suoralta kädeltä.

65. Asetuksen 8 artiklasta poiketen sen 9 artiklassa säädetään, että kun lapsi muuttaa laillisesti jäsenvaltiosta toiseen ja saa siellä uuden asuinpaikan, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, ovat kolmen kuukauden ajan muutosta edelleen toimivaltaisia muuttamaan sellaisen *tapaamisoikeutta* koskevan tuomion, joka on annettu kyseisessä jäsenvaltiossa ennen lapsen muuttoa. Tällä tapaamisoikeudella tarkoitetaan asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan 10 alakohdan määritelmän mukaan myös oikeutta viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi asuinpaikastaan muualle.

66. Esillä oleva asia ei selvästi koske tapaamisoikeutta vaan jotakin täysin muuta:³⁵ isä ei pyri viemään lasta asuinpaikastaan muualle³⁶ eikä liioin tekemään niin rajoitetuksi ajaksi. Isä haluaa pysyvän oikeuden lapsen huoltoon esittämällä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukaisen lapsen palauttamispyyntö.

32 — Tämä on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käyttämä ilmaisu.

33 — Kursivointi tässä.

34 — Tämä tuodaan selvästi esille myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 16 artiklassa.

35 — High Court näyttää jättäneen tämän seikan huomiotta edellä mainitussa 13.8.2013 antamassaan ratkaisussa. Ks. erityisesti tämän tuomion 35 ja 52 kohta, saatavilla osoitteessa <http://www.bailii.org/ie/cases/IEHC/2013/H460.html>.

36 — Isä väittää, että lapsen asuinpaikka on Ranskassa.

67. Vastaavasti asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa ei voida soveltaa tässä tapauksessa. Kyseisessä säännöksessä säädetään, että jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, mikäli useat lisäedellytykset täyttyvät. Myös tämä säännös koskee vanhempainvastuuta aineellisesti eikä palauttamista koskevaa päätöstä, kuten esillä oleva asia.

68. Sama päättely pätee oikeuspaikkasopimusta koskevan 12 artiklan soveltamatta jättämiseen tässä tapauksessa.³⁷

69. Asetuksen N:o 2201/2003 23³⁸ ja 24 artiklalla³⁹ ei ole merkitystä tässä asiassa, koska ne liittyvät tuomioiden tunnustamiseen, mistä tässä ei ole kysymys.

B Ensimmäinen kysymys

70. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ennen kaikkea tulkittavan vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 artiklan ja asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdan asuinpaikan [englanninkielisessä versiossa ”habitually resident” eli vakituinen asuinpaikka] käsitettä. Sille näyttää olevan epäselvää, onko lapsella mitään mahdollisuutta saada asuinpaikkaa Ranskan ulkopuolella, kun otetaan huomioon lapsen huoltoa koskevat oikeudenkäynnit Ranskassa.

71. Ratkaistaessa asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittu vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukainen palauttamispyyntö ainoastaan lapsen asuinpaikalla välittömästi ennen väitettyä luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä on merkitystä.⁴⁰

72. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että 8, 9, 10 ja 12 artiklasta poiketen asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu asuinpaikan käsite ei ole toimivaltaisen tuomioistuimen määräytymistä koskeva liittymä, sillä kuten edellä on selitetty, tässä artikkelissa ei ole kyse toimivallan antamisesta vaan palauttamista koskevan menettelyn alkuun panemisesta.

73. Tämän toteamuksen jälkeen käsiteltävänä olevaa kysymystä voidaan tarkastella tukeutumalla unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön asuinpaikasta asetuksen N:o 2201/2003 8 ja 10 artiklan yhteydessä. Esitykseni saattaa olla suppea, sillä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuntuu olevan hyvin perillä unionin tuomioistuimen asiaa koskevasta oikeuskäytännöstä ja tarkastelee asuinpaikan käsitettä viittaamalla tuomioon A.⁴¹ ja tuomioon Mercredi.⁴²

37 — Joka tapauksessa silloin, kun asia on saatettu vireille toimivaltaisessa tuomioistuimessa, se on lähtökohtaisesti edelleen toimivaltainen, vaikka lapsi saa asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta oikeudenkäyntimenettelyn kuluessa. Tämä tunnetaan *perpetuatio fori* -periaatteena. Ks. K. Weitz, ”Jurysdykcja krajowa w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w prawie wspólnotowym”, teoksessa: 16 *Kwartalnik prawa prywatnego*, 2007, s. 81–154, erityisesti s. 126, jossa kuvataan tätä periaatetta osuvammin *perpetuatio iurisdictionis* -periaatteeksi. Tämän periaatteen seurauksena lapsen asuinpaikan vaihtuminen oikeudenkäynnin ollessa vireillä ei näin ollen itsessään merkitse toimivaltaisen tuomioistuimen vaihtumista. Ks. tässä yhteydessä Euroopan komissio, Uuden Bryssel II -asetuksen soveltamista koskeva käytännön opas, Bryssel 2005, s. 15, saatavilla osoitteessa: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_en.pdf.

38 — Vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteet.

39 — Kielto tutkia tuomion antaneen tuomioistuimen toimivaltaa.

40 — Eikä lapsen asuinpaikalla asian vireillepanoajankohtana, kuten asetuksen N:o 2201/2003 8 artikkelissa.

41 — Tuomio A. (C-523/07, EU:C:2009:225).

42 — Tuomio Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829).

74. Asetuksessa N:o 2201/2003 ei ole asuinpaikan [englanninkielisessä versiossa habitual residence eli vakituinen asuinpaikka] määritelmää. Adjektiivin ”vakituinen” käytöstä voidaan ainoastaan päätellä, että asumiselta edellytetään tiettyä pysyvyyttä tai säännöllisyyttä.⁴³ Kuten unionin tuomioistuin on korostanut,⁴⁴ asuinpaikka liittyy lapsen etuun ja erityisesti läheisyyden periaatteeseen.⁴⁵

75. Asuinpaikkaa määrittäessään unionin tuomioistuin tukeutuu tosiseikkoihin.

76. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asuinpaikan käsite vastaa paikkaa, joka ilmentää lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Tämän arvioimiseksi on erityisesti otettava huomioon jäsenvaltioon muuttamisen ja sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt, lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka ja olosuhteet, se, osaako lapsi kyseisen valtion kieltä, sekä lapsen perhesiteet ja sosiaaliset siteet kyseisessä valtiossa.⁴⁶ Lisäksi asumisen on kestettävä tietyn ajan, jotta se voi ilmentää riittävää pysyvyyttä.⁴⁷ Huomioon on otettava lapsen ikä sekä se, että pienen lapsen ympäristö on pääasiallisesti perheympäristö, johon vaikuttavat henkilö tai henkilöt, joiden kanssa lapsi elää ja jotka hoitavat häntä ja huolehtivat hänestä.⁴⁸

77. Kansallisten tuomioistuinten asiana on ratkaista lapsen asuinpaikka ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat.⁴⁹

78. Edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella on näin ollen selvää, että ”asuinpaikka on ymmärrettävä tosiseikkoja koskeva käsitteeksi. Tätä tulkintaa tukee vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen selitysmuistio, joka on tässä suhteessa ehdoton. Tämän muistion mukaan asuinpaikan käsite on vakiintunut Haagin konferenssissa, jossa sitä pidetään puhtaasti tosiseikkoja koskevana kysymyksenä, ja se poikkeaa tässä suhteessa kotipaikan käsitteestä”.⁵⁰

79. Myös vuoden 1980 Haagin yleissopimusta koskevassa oikeustieteellisessä kirjallisuudessa pidetään asuinpaikkaa tosiseikkoja koskevana käsitteenä.⁵¹ Sama pätee oikeustieteelliseen kirjallisuuteen asetuksesta N:o 2201/2003 ja sen edeltäjistä⁵² tai kansainvälisestä yksityisoikeudesta yleensä.⁵³ Ratkaisevana on pidettävä sitä, missä lapsella on tosiasiallisesti oman elämänsä keskus.⁵⁴

43 — Ks. tuomio Mercredi (EU:C:2010:829, 44 kohta).

44 — Ks. tuomio Mercredi (EU:C:2010:829, 46 kohta).

45 — Ks. asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappale.

46 — Ks. tuomio A. (EU:C:2009:225, 44 kohta).

47 — Ks. tuomio Mercredi (EU:C:2010:829, 51 kohta).

48 — Ks. tuomio Mercredi (EU:C:2010:829, 54 kohta).

49 — Ks. tuomio Mercredi (EU:C:2010:829, 56 kohta). Tässä tuomiossa unionin tuomioistuin antoi lisäksi painoarvoa vanhempainvastuun kantajan tarkoitukselle asettua lapsen kanssa pysyvästi toiseen jäsenvaltioon, mistä ovat osoituksena tietyt ulkoiset seikat, kuten asunnon ostaminen tai vuokraaminen, jotka voivat olla osoituksena asuinpaikan vaihtumisesta. Kun esillä olevassa asiassa äidin tarkoitus pitäisi varmasti ottaa asianmukaisesti huomioon tosiseikkana, olisi kuitenkin korostettava, että tämän unionin tuomioistuimen tarkoitukselle antaman painoarvon taustalla on nähtävä asian Mercredi tosiseikat, joiden mukaan äidin oleskelu toisessa jäsenvaltiossa oli ollut hyvin lyhytaikaista. Kuten R. Lamont, ”Habitual residence and Brussels IIbis: developing concepts for European private international family law”, 3 *Journal of Private International Law*, 2007, s. 261–281, erityisesti s. 263, tuo esille: ”Pyrkimys määrittää vakituinen asuinpaikka hyvin lyhyen ajan jälkeen on tarkoitannut sitä, että henkilöiden asumista koskevista tarkoituksista on tullut merkityksellisiä arvioitaessa, missä heillä on vakituinen asuinpaikka.”

50 — Ks. Elisa Pérez-Veran selitysmuistio, Madrid, huhtikuu 1981, 66 kohta, saatavilla osoitteessa: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>.

51 — P. R. Beaumont, P. E. McLeavy, mainittu edellä, 7.67 kohta, s. 178: ”Tosiasialliset siteet ovat keskeisiä tämän liittymäperusteen osalta toisin kuin kotipaikan osalta”; T. Rauscher, *Internationales Privatrecht*, 3. painos, Heidelberg 2009, 273 kohta, s. 65.

52 — Ks. esim. R. Lamont, mainittu edellä, s. 263, joka toteaa osuvasti, että käsite on ”helposti sovellettava ja joustava ja muuttuu henkilön tai perheen olosuhteiden muuttuessa ajan myötä”.

53 — Ks. esim. G. Kegel, K. Schurig, *Internationales Privatrecht*, München 2004, s. 471. Ks. myös Świerczyński, teoksessa: M. Pazdan (toim.), *System prawa prywatnego. Prawo prywatne międzynarodowe*, tom 20A, Varsova 2014, 113 kohta, s. 233.

54 — Saksalaisessa doktriinissa asiaa kuvataan hyvin osuvasti käsitteillä ”Daseinsmittelpunkt”(olemassaolon keskus piste) (T. Rauscher, mainittu edellä, 274 kohta, s. 65) tai ”Lebensmittelpunkt”(elämän keskus piste) (B. Heß, *Europäisches Zivilprozeßrecht*, Heidelberg 2010, § 7, 55 kohta, s. 408). Ks. ”Lebensmittelpunkt”-käsitteen laajemmasta tarkastelusta henkilön sosiaalisten siteiden paikkana G. Kegel, ”Was ist gewöhnlicher Aufenthalt?”, *Recht im Wandel seines sozialen und technischen Umfeldes - Festschrift für Manfred Rehbinder*, München/Bern 2002, s. 699–706, erityisesti s. 701.

80. Koska asuinpaikka on tosiseikkoja koskeva käsite, se ei siten riipu siitä, onko se laillisesti vahvistettu vai ei. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklalla ei muuten olisi tarkoitusta, sillä tämän säännöksen perusteella asuinpaikka voidaan saada, vaikka pois vieminen olisi luvattonta. Asuinpaikan saamisella ei toisin sanoen ole mitään tekemistä muuton laillisuuden kanssa. Asuinpaikka voidaan lähtökohtaisesti saada luvattoman muuton seurauksena.

81. Lisäksi on tehtävä selväksi, että vaikka Angoulêmen perhetuomioistuin käytti lapsen asuinpaikan käsitettä määrätessään, että lapsen on asuttava äidin kotipaikassa, tällä ei ole vaikutusta kysymykseen siitä, oliko lapsi *tosiasiallisesti* saanut asuinpaikan Irlannissa vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen määräyksissä ja asetuksen N:o 2201/2003 säännöksissä tarkoitettulla tavalla.

82. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää ennakkoratkaisupyyntönsä suhtautuvan jossain määrin myönteisesti tulkintaan, jonka mukaan asuinpaikka on sidoksissa siihen, ettei ole vireillä oikeudenkäyntimenettelyä, siten, että Ranskassa käytävä lapsen huoltoa koskeva oikeudenkäynti estää muuttamasta lapsen asuinpaikkaa Ranskasta Irlantiin.⁵⁵

83. Mielestäni ei ole mitään syytä poiketa asuinpaikan yleisesti hyväksytystä luokittelusta tosiseikkoja koskevaksi käsitteeksi. Tätä käsitettä ei ole syytä rasittaa oikeudellisilla ajatusrakennelmilla. Oikeusvarmuus edellyttää käsitettä, jota on helppoa soveltaa. Jos katsottaisiin, että lapsen asuinpaikka ei voi muuttua vireillä olevan oikeudenkäynnin vuoksi, tämä johtaisi tosiasiasa siihen, että asuinpaikan saaminen kiellettäisiin epämääräiseksi ajaksi. Se merkitsi myös sitä, että esillä olevan kaltaisissa tapauksissa pelkkä valituksen tekeminen olisi kaikkia edellä mainittuja tosiseikkoja painavampi seikka. Tämä ei ole voinut olla vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen laatijoiden tai asetuksen N:o 2201/2003 säätäjän tarkoituksena.

84. Asuinpaikan käsitettä pitäisi tämän vuoksi tulkita edelleen tosiseikkoja koskevaksi käsitteenä. (Kansallisen) tuomioistuimen pitäisi voida ratkaista pikaisesti sille esitetyn näytön ja tosiseikkojen perusteella, missä lapsella on asuinpaikka. Edellä mainittujen kriteerien avulla sen pitäisi olla mahdollista. Kansallisen tuomioistuimen ei voida olettaa selvittävän, mitä eri oikeudenkäyntejä kahden osapuolen välillä on käyty toisessa maassa, pelkästään heidän lapsensa asuinpaikan ratkaisemiseksi.

85. Ehdotan tämän vuoksi, että unionin tuomioistuimen pitäisi vastata ensimmäiseen kysymykseen siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsi on muuttanut jäsenvaltiosta toiseen sen vanhemman kanssa, jolla oli tuolloin oikeus lapsen huoltoon ja joka oli saanut tuomion antaneelta jäsenvaltion tuomioistuimelta luvan muuttaa toiseen jäsenvaltioon, lapsi voi lähtökohtaisesti saada asuinpaikan toisessa jäsenvaltiossa. Se, että lapsen huoltoa koskevat oikeudenkäynnit ovat edelleen vireillä jäsenvaltiossa, jossa tuomio on annettu, ei muuta tätä toteamusta, sillä asuinpaikka on tosiseikkoja koskeva käsite eikä riipu oikeudenkäyntien vireilläolosta.

C Toinen kysymys

86. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa tietää, onko isällä tai Ranskan tuomioistuimilla⁵⁶ yhä oikeus lapsen huoltoon, jolloin lapsen palauttamatta jättäminen Irlannista olisi luvattonta. Tämä merkitsee sitä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tarvitsee ennen kaikkea asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainitun Haagin yleissopimuksen tulkintaa voidakseen ratkaista, merkitseekö lapsen olinpaikka Irlannissa sitä, että äiti on luvattomasti jättänyt palauttamatta hänet.

55 — Tähän voisi lisätä, että äiti muutti lapsen kanssa Irlantiin tietoisena siitä, että Cour d'appel de Bordeaux'hon oli jätetty valitus. Edellä on kerrottu, että isä jätti valituksen 23.4.2012, kun taas äiti muutti Irlantiin 12.7.2012.

56 — Kuten Ranskan hallitus selvensi istunnossa, Ranskan tuomioistuimilla ei voi olla tällaisia oikeuksia.

87. On huomattava, että äiti lähti lapsen kanssa Irlantiin 12.7.2012 ja on siitä lähtien oleskellut siellä. Tämä muutto perustui Angoulêmen tuomioistuimen 2.4.2012 antamaan tuomioon. Cour d'appel de Bordeaux määräsi 5.3.2013 lapsen palautettavaksi Ranskaan.

88. Muutto, joka tapahtui 12.7.2012, oli laillinen. Kyseisenä ajankohtana äiti ei loukannut mitään lapsen huoltoa koskevaa oikeutta.⁵⁷

89. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa mahdollisuuteen, että lapsi on jätetty luvottomasti palauttamatta "Angoulêmen perhetuomioistuimen 2.6.2012⁵⁸ antaman tapaamisoikeutta koskevan päätöksen ensimmäisestä rikkomisesta lähtien". Tämä perustuu olettamukseen, että "ranskalaiset tuomioistuimet katsovat, että niillä on 'vanhempainvastuu' lapseen nähden, vaikka lapsi on Irlannissa".⁵⁹

90. Tällaista perustelua ei voida hyväksyä.

91. Sekä vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa että asetuksessa N:o 2201/2003 viitataan *huolto* koskevien oikeuksien eikä *tapaamisoikeuden* loukkaamiseen. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksessa tämä sanamuoto kuvastaa selvästi yleissopimuksen laatijoiden tahtoa.⁶⁰

92. Tämän vuoksi ei voida mitenkään katsoa, että äiti olisi luvottomasti vienyt lapsen tai jättänyt hänet luvottomasti palauttamatta 12.7.2012 tai sitä välittömästi seuranneiden kuukausien kuluessa.⁶¹

93. Entä sitten 5.3.2013 jälkeisenä ajanjaksona?

94. Isä väittää tältä osin, että lapsi on jätetty luvottomasti palauttamatta Irlannista Cour d'appel de Bordeaux'n päätöksestä lukien.⁶² Kysymys on toisin sanoen siitä, onko tässä asiassa laillinen pois vieminen muuttunut luvottomaksi palauttamatta jättämiseksi.

95. Minulla on epäilyksiä sen suhteen, oliko vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen sopimuspuolten tarkoituksena saattaa tällainen tilanne luvottoman palauttamatta jättämisen piiriin. Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen selitysmuistion mukaan tässä yleissopimuksessa tarkoitettut tilanteet ovat niitä, jotka johtuvat siitä, että luodaan väkisin keinotekoisia tuomioistuimen toimivaltaa koskevia liittymiä kansainvälisellä tasolla lapsen huoltoa koskevan oikeuden saamiseksi.⁶³ Selitysmuistion mukaan merkityksellisenä on pidettävä sitä, että lapsi on viety pois siitä perheympäristöstä ja sosiaalisesta ympäristöstä, jossa hän on elänyt.⁶⁴ Tässä ei ole kyse tällaisesta tilanteesta. Cour d'appel de Bordeaux'n antaessa tuomionsa lapsi oli jo ollut Irlannissa yli seitsemän kuukautta. Häntä ei näin ollen ollut yhtäkkiä viety perheympäristöstään ja sosiaalisesta ympäristöstään kyseisenä ajankohtana.

57 — Kuten edellä on osoitettu, tämä seikka on riidaton.

58 — Pitäisi olla "2.4.2012".

59 — Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntönsä tekemällä viittauksella tuomioon Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, 59 kohta) sen osoittamiseksi, että ranskalaisilla tuomioistuimilla oli "vanhempainvastuu" lapseen nähden, ei ole merkitystä. Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin ainoastaan toistaa asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan 7, 8 ja 9 alakohdan oikeudelliset määritelmät.

60 — Ks. Elisa Pérez-Veran selitysmuistio, Madrid, huhtikuu 1981, 65 kohta, saatavilla osoitteessa: <http://www.hcch.net/upload/expl28.pdf>: "Vaikka tapaamisoikeuden loukkaamisesta mahdollisesti aiheutuvat ongelmat erityisesti silloin, kun huoltaja vie lapsen ulkomaille, tuotiin esille 14. istunnossa, enemmistön näkemyksenä oli, että tällaisia tilanteita ei voida luokitella samaan kategoriaan kuin palauttamatta jättämistä, joka yleissopimuksella pyritään estämään."

61 — Tämä näyttää olevan myös ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen näkemys, eikä isä ei ole riitauttanut sitä.

62 — Huomattakoon, että Cour d'appel de Bordeaux määräsi 5.3.2013 yhteishuoltajuuden ja katsoi, että lapsen pitäisi asua isän luona, ja myönsi äidille tapaamis- ja luonapito-oikeuden. Ennakkoratkaisupyyntönsä todetaan, että isä vetoaa luvottomaan palauttamatta jättämiseen kyseisestä päivä määrästä lukien, kun taas "äiti väitti menestyksellisesti Irlannin High Courtissa, että välittömästi ennen 5.3.2013 H:lla oli asuinpaikka Irlannissa eikä asia siten enää ollut vireillä ranskalaisissa tuomioistuimissa". Haluan vielä kerran korostaa, että kysymys siitä, onko kyse luvottomasta palauttamatta jättämisestä vai ei, ei riipu siitä, oliko ranskalaisissa tuomioistuimissa "vireillä kanne asiasta". Kuten edellä on todettu, tällä ei ole merkitystä, sillä oikeudenkäynnillä Ranskassa ja Irlannissa on eri kohde.

63 — Ks. em. selitysmuistion 11 kohta.

64 — Ibid.

96. Tämän vuoksi en ymmärrä, miten esillä olevan asian olosuhteissa laillinen pois vieminen olisi voinut muuttua luvattomaksi palauttamatta jättämiseksi.⁶⁵

97. Nämä tältä osin esitetyt perustelut käyvät hyvin yksiin sen kanssa, mitä edellä on esitetty asuinpaikan osalta.

98. Tällainen toteamus on mielestäni yhdenmukainen vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 2201/2003 tarkoituksen kanssa. Tässä tutkitaan ainoastaan, täyttyvätkö asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklassa mainitut edellytykset vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukaiselle palauttamista koskevalle päätökselle.

99. Tämä kysymys on erillinen kysymyksestä, joka koskee ranskalaisten tuomioistuinten oikeudesta lapseen huoltoon tekemien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Asetuksessa säädetään tältä osin tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta menettelystä asetuksen III luvun mukaisesti.

100. Tästä seuraa, että toiseen kysymykseen on vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsi on muuttanut jäsenvaltiosta toiseen sen vanhemman kanssa, jolla oli tuolloin oikeus lapsen huoltoon ja joka oli saanut tuomion antaneelta jäsenvaltion tuomioistuimelta luvan muuttaa toiseen jäsenvaltioon, lapsen huoltoa koskevan oikeuden muuttuminen muutoksenhakuasteessa siinä jäsenvaltiossa, jossa tuomio on annettu, ei tee lapsen palauttamatta jättämisestä luvatonta.

D Kolmas kysymys

101. Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa tietää, onko sillä oikeus tutkia asuinpaikkaa koskevaa kysymystä.

102. Tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi.

103. Haluan kuitenkin vielä toistaa ja korostaa, että irlantilaisten tuomioistuinten on määritettävä lapsen asuinpaikka pelkästään vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen kannalta, kuten on mainittu asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklassa, toisin sanoen pelkästään sen ratkaisemiseksi, onko lapsi jätetty luvattomasti palauttamatta.

104. Toimivalta lapsen huoltoa koskevissa asioissa on erillinen kysymys ja määräytyy asetuksen N:o 2201/2003 8, 10 ja 12 artiklan perusteella, eikä niistä ole kyse tässä menettelyssä.

105. Tämän vuoksi ehdotan vastaukseksi kolmanteen kysymykseen, että jäsenvaltion tuomioistuimella, jolle on tehty asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittu vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen mukainen palauttamispyyntö, on oikeus tutkia kysymys lapsen asuinpaikasta välittömästi ennen väitettyä luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä.

⁶⁵ — Tämä ei tarkoita sitä, että olisin vahvistamassa yleistä sääntöä, jonka mukaan laillinen pois vieminen ei voisi koskaan muuttua luvattomaksi palauttamatta jättämiseksi. Ks. myös em. selitysmuistion 12 kohta.

VII Kannanotto

106. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Supreme Courtin (Irlanti) esittämiin kysymyksiin seuraavalla tavalla:

- 1) Ratkaistaessa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittua 25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen mukaista palauttamispyyntöä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsi on muuttanut jäsenvaltiosta toiseen sen vanhemman kanssa, jolla oli tuolloin oikeus lapsen huoltoon ja joka oli saanut tuomion antaneelta jäsenvaltion tuomioistuimelta luvan muuttaa toiseen jäsenvaltioon, lapsi voi lähtökohtaisesti saada asuinpaikan toisessa jäsenvaltiossa. Se, että lapsen huoltoa koskevat oikeudenkäynnit ovat edelleen vireillä jäsenvaltiossa, jossa tuomio on annettu, ei muuta tätä toteamusta, sillä asuinpaikka on tosiseikkoja koskeva käsite eikä riipu oikeudenkäyntien vireilläolosta.
- 2) Ratkaistaessa asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittua Haagin yleissopimuksen mukaista palauttamispyyntöä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa lapsi on muuttanut jäsenvaltiosta toiseen sen vanhemman kanssa, jolla oli tuolloin oikeus lapsen huoltoon ja joka oli saanut tuomion antaneelta jäsenvaltion tuomioistuimelta luvan muuttaa toiseen jäsenvaltioon, lapsen huoltoa koskevan oikeuden muuttuminen muutoksenhakuasteessa siinä jäsenvaltiossa, jossa tuomio on annettu, ei tee lapsen palauttamatta jättämisestä luvatonta.
- 3) Jäsenvaltion tuomioistuimella, jolle on tehty asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 1 kohdassa mainittu Haagin yleissopimuksen mukainen palauttamispyyntö, on oikeus tutkia kysymys lapsen asuinpaikasta välittömästi ennen väitettyä luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä.